

לימודי דעת – תוכנית לימוד השולחן ערוך

הלכות שותפין

סימן קעו – שעור 01

מקורות השיעור:

רמב"ם (הלכות שותפין, פרק ד הלכה א).
בעל העיטור (אות ש ערך שיתוף)
רי"ף בתשובה (שו"ת הרי"ף סימן עד)
רמב"ן (בבא בתרא ט ע"א)
רא"ש (שו"ת הרא"ש כלל פט סימן יב)

© רשות השימוש בשיעורים היא אישית בלבד לצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון
אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה אחרת ללא רשות מפורשת מהמו"ל
- לימודי דעת תכנית הסמיכה שע"י פרחי שושנים 03-6166340 -

נושא השיעור: מהי שותפות וכיצד היא חלה.

תוכן השיעור:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א.
2. כיצד מתבצעת השותפות.
3. פתיחה.
4. שותפות במטבעות.
5. שותפות בשאר מטלטלין.
6. שותפות של בעלי מלאכה.
7. שיטת הראב"ד.
8. שיטת הרא"ש.
9. שאלות חזרה.

השיעור נכתב ע"י הדיין ר' יצחק צבי אושינסקי

סעיפי השו"ע והרמ"א (סימן קעו)

סימן קעו: השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין ואם מת אחד מהם ובו נ"א סעיפים.

א. השותפין שבאים להשתתף, אין השיתוף נגמר בדיבור, לומר שאם אמר בואו ונשתתף יחד בכך וכך, שלא יוכלו לחזור בהם, ואינו מתקיים אלא בקנין. וכיון שצריך קנין, כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים שיתופו, לפיכך המטבע שאינו נקנה בחליפין, אין השיתוף מתקיים בו בקנין, שאפילו קנו מיד שניהם שיביא כל אחד מעותיו וישתתף בהם, וכתבו שטר על זה והעידו עדים, אינו מועיל, אלא צריך שיביא כל אחד מעותיו ויטילו מעות שניהם בכיס אחד, ויגביהו שניהם הכיס. ויש מי שאומר שהוא הדין אם משך כל אחד מעותיו של חברו, מהני. ואפילו לא עשו לא זה ולא זה, אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השיתוף לקנות או למכור, יש מי שאומר דמהני.

רמ"א: מי שהלוה לחבירו מעות, ואח"כ אמר ליה יהיו בידיך למחלית סכר, ונאנסו בידו, חייב בכל האונסין כמו בתחלה, ללא נסתלק משמירתו בדיבור בעלמא (מרדכי פרק החובל).

ביאור הסעיפים

מעתה ואילך נחל ללמוד נושא חדש, דיני השותפין.

סעיף א'

נושא זה הוא ארוך למדי, ונקדיש לו שיעורים רבים. בשיעורים הראשונים נכיר מהי בכלל שותפות, כיצד היא מתבצעת, ומהם החובות והזכויות שישנן לכל אחד מהשותפים.

כיצד מתבצעת השותפות

פתיחה

בשיעור זה נלמד כיצד מתבצעת השותפות בכל אחד מסוגי השותפות השונים. לשם כך נלמד בתחילה את דברי הרמב"ם, הרא"ש והטור בענין זה.

נושא הלימוד בשיעור זה יהוו פתיחה לכל הסעיפים הראשונים בסימן זה, ולא רק לסעיף א.

מקורה של הלכה זו הוא בדברי הרמב"ם (הלכות שותפין, פרק ד הלכה א).

כפתיחה לכל דיני שותפין נביא פה את דברי הרמב"ם כפי שהם מוצגים בטור.

הלכות דינות/שותפין חושן משפט סימן קעו סעיף א / שיעור 01

ברמב"ם שם מובא כי השותפין שבאין להשתתף יחדיו, אין השיתוף נגמר בדיבור, דהיינו שאם רק אמרו "בואו ונשתתף יחד בכך וכך", אין זה גורם שלא יוכלו לחזור בהם מהשותפות.

אין השותפות מתקיימת אלא בקנין בין הצדדים.

כיון שצריך קנין, אזי יש להקפיד שיהיה כל דבר ודבר לפי קניינו המתאים לו.

שותפות במטבעות

לפיכך המטבע (שותפות במטבעות) שאינו נקנה בקנין (שהרי מטבע אינו נקנה בקנין סודר, דהיינו בהרמת סודר ע"י המקנה, משום חיסרון בגמירות דעת בקנין בצורה זו, ונלמד זאת בעזרת ה' בהמשך) אין השיתוף מתקיים בו בקנין סודר (שהוא קנין חליפין), ואפילו אם קנו (בסודר) מיד שניהם שיביא כל אחד מעותיו, וישתתפו בהם, וכתבו שטר על זה והעידו עדים אינו מועיל (שהרי אין זה סוג הקנין המועיל במטבעות).

כיצד כן משתתפין במטבעות?

כתב **הרמב"ם** שם שכדי לבצע שותפות במטבעות צריך שיביא כל אחד את מעותיו, ויטילו שניהם את המטבעות של השותפות לכיס אחד (שק אחד) ויגביהו שניהם את הכיס (ויקנו את השותפות בקנין הגבהה, שהוא כן מועיל ביחס למטבעות).

האם צריך דווקא שיתערב הממון שבכיס?

א. הבית יוסף שם הביא את דעת **בעל העיטור** (אות ש ערך שיתוף) שסבר שלמרות שלא התערב ממון השיתוף זה עם זה, הרי זו כבר שותפות, והרווחים יתחלקו בין שניהם.

ב. ואולם, שם הביא כי **הרי"ף** בתשובה (שו"ת הרי"ף סימן עד) חולק על העיטור וסובר שכדי שזו תהיה שותפות צריך דווקא ששניהם יטילו את המטבעות לכיס יחדיו, והתערבו המעות אלו עם אלו, ואם לא התערבו, אין זו עדיין שותפות ע"פ ההלכה.

הטור שם מוסיף שישנה דרך נוספת לעשות שותפות במטבעות, והיא, אם כל אחד משך את מעותיו של חברו (קנין משיכה) שהוא ג"כ מועיל במטבעות.

והוסיף שם **הטור** שאפילו לא עשו משיכה, לא זה ולא זה, אלא נשתתפו במטבעות סתם והתחילו לישא וליתן בעסק השותפות, לקנות או למכור, נראה שזוהי גם דרך שמועילה כדי להיות שותפין בעסק המטבעות.

שותפות בשאר מטלטלין

עד עתה דברנו על שותפות במעות (שלא מועיל בהם קנין סודר). ועתה נברר, כיצד עושים שותפות בשאר מטלטלין?

הרמב"ם שם כתב כי כאשר שנים השתתפו בשאר מטלטלין (שכל אחד מהם יביא מטלטל אחר, הם יסחרו בזה, ויתחלקו ברווחים), אזי כיון שקנו מידם (בסודר) שזה יביא חביתו של יין וזה כדו של דבש, הרי בזה הם נעשו שותפין בהן, וכן אם עירבו פירותיהן (כדוגמת שותפות במעות) או ששכרו מקום בשותפות, והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן, הרי אלו שותפין (המקום השכור קונה להם את השותפות מדין של קנין חצר, שהרי חצרו ורשותו של אדם קונה לו).

למדנו עתה שעירוב הפירות בשק אחד, הרי זו דרך להיות שותפים באותם המטלטלין. ויש להקשות, מדוע מספיקה פעולת העירוב בלבד, ואילו ביחס למטבעות למדנו לעיל שכדי ליצור שותפות במטבעות צריך שיביא כל אחד את מעותיו, ויטילו שניהם את המטבעות של השותפות לכיס אחד (שק אחד) ויגביהו שניהם את הכיס, ולא די בהטלה לכיס בלא הגבהה?

שאלה זו כבר מובאת ב**ב"ח** בסימן זה. ה**ב"ח** מבאר זאת כך: ביחס למטבעות, כיון שאין הרווחים שיהיו מגיעים מהמטבע עצמה, אלא רק מהרווחים שיצאו מהסחורה בה (מה שיקנו במטבע), ממילא אין מועילה פעולת ההטלה לשק של המטבע עצמה, וצריך לעשות פעולת היכר נוספת, הגבהה, כדי שיהיה ניכר שהשתתפו במעות אלו. אך ביחס לשאר מוצרים, כגון פירות, שהריוח הוא מהפירות עצמם, מספיק לנו ההיכר שישנו בעירוב הפירות עצמם.

שותפות של בעלי מלאכה

עד עתה למדנו אודות שותפות של מוצרים שונים, העשויים לגרום לרווחים לבעליהם. עתה נברר, כיצד עושים שותפות לא על חפצים, אלא על רווחי עבודה. כגון שני חייטים שרוצים לעשות ביניהם הסכם שכל הרווחים החודשיים שלהם יתחלקו בשווה בין שניהם. כיצד מתבצעת שותפות מעין זו?

ביחס לכך כתב **הרמב"ם** שם שהאומנין שנשתתפו לאומנותם (בעלי מלאכה), אף ע"פ שקנו מידם (בסודר), עדיין אינן שותפין.

ומביא **הרמב"ם** דוגמה: כיצד, שני חייטין או שני אורגין שהתנו ביניהם שכל מה שירויח זה וזה במלאכתן, יהיה ביניהם בשוה, אין זה שותפות כלל. ומנמק זאת **הרמב"ם**: שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (שהרי אין ההקנאה על המוצר הקיים לפנינו, כדוגמת מטבעות או פירות, אלא רק על הרווחים העתידיים, והרי הם עדיין לא באו לעולם, וכלל נקוט בידנו שאין קנין חל על דבר שעדיין לא בא לעולם).

הלכות דינות/שותפין חושן משפט סימן קעו סעיף א / שיעור 01

כיצד כן יוכלו להשתתף? המשיך הרמב"ם שם שאם הם היו קונים בגדים מממון עצמם, ותופרים אותם, ומוכרים, ולוקחים השתי והערב (חוטי התפירה) במעות שלהם, ואורגין ומוכרין, והם השתתפו בממון שבו הם קונים את החוטים והמוצרים, הרי אלו שותפין, וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאן ומתנן, הרי זה לאמצע, ויתחלק בין שניהם (העיקרון בדבריו הוא שהשותפות אינה רק על הרווחים, אלא ממש על אותו הממון שהם כבר הצליחו להשיג, ובממון ניתן לכשות שותפות, וממילא הם יתחלקו אחר כך ברווחים).

שיטת הראב"ד

כפי שנראה להלן, הראב"ד לא הסכים עם שיטת הרמב"ם בענין זה שלא מועיל הקנין בין בעלי מלאכה משום החיסרון של "דבר שלא בא לעולם".

הראב"ד השיג על הרמב"ם וכתב שרבותיו הורו שאדם יכול להקנות עצמו בקנין (לשעבד את עצמו לטובת התחייבותו לחלק עם חברו את הרווחים. זאת משום שהגוף המתחייב, שהוא האדם עצמו, הרי הוא כן בעולם).

הרמב"ן (בבא בתרא ט ע"א) סבר כשיטת הרמב"ם, וכתב הרמב"ן: שנים שהתנו ביניהם 'כל מה שנרויח יהיה לאמצע' לא הוי תנאי, ואין שום צד במה שיתקיים התנאי, בין אם התנו על מה שירויחו באומנות שיהיה לאמצע בין אם התנו על מה שירויחו במשא ומתן, יכולין לחזור בהן.

הרי שנקט הרמב"ן כרמב"ם, שקנין רגיל על רווחי שותפות (בלא הפתרון שנקט הרמב"ם), לא יועיל, ולא כשיטת הראב"ד בזה.

שיטת הרא"ש

הטור כתב שמדברי הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל פט סימן יב) נראה כשיטת הראב"ד בזה (שהשותפות בין בעלי מלאכה חלה).

וכך נשאל הרא"ש:

ראובן שמעון ולוי היו שותפים בכל דבר, בין במלאכת ידם בין במשא ומתן. ומלאכת שלשתם היתה רצענות (עבודה עם עורות). לאחר זמן הם סיכמו ביניהם שהם יהיו שותפים בכל דבר, חוץ ממלאכת ידם. כוונתם בכך היתה שירויח כל אחד את פרנסתו ממלאכת ידו לעצמו (ורק יהיו שותפים בסחורות אך לא ברווחים).

לאחר זמן, ועודם עדיין בשותפות המחודשת, נתן עכו"ם אחד עורות לראובן לעבדם, ומשך אותו זמן שעסק ראובן בעיבוד העורות, לא עסק בינתיים ברצענות. עתה מבקשים חבריו את חלקם במה שהרויח בעורות, וטוענים כלפיו כי לא הוציאו מכלל השותפות אלא רק את רווחי מלאכת

הלכות דינות/שותפין חושן משפט סימן קעו סעיף א / שיעור 01

הרצענות, אך רווחי מלאכה אחרת הרי הם בכלל השותפות, וראובן צריך להשתתף איתם ברווחיו מהעיבוד.

וטען לעומתם ראובן כך: הלא כל כוונתו היתה שירווח כל אחד במלאכתו כדי פרנסתו, ומה ההבדל בין מלאכת העבדנות לבין מלאכת הרצענות, כל ריוח הוא לבעליו, ללא שותפות.

והשיב הרא"ש כך:

ראובן הוא הצודק, כיון שאמרו שמלאכת ידם סתם בזה לא חולקים את הרווחים, הרי העיבוד גם הוא בכלל מלאכת ידם, ואם היה בדעתם להתייחס רק למלאכת הרצענות בלבד, הרי היה להן לפרש זאת, שהרי דרך האדם היא להשתדל לעבוד בכל מלאכת אומנות שהוא יודע (והיה עליהם לקחת בחשבון שמא משהוא מהם יעסוק גם בעבודה נוספת וירווח בה), לפיכך היה להם לפרש שמלאכת ידם שעליה הם התכוונו (שבה לא חולקים את הרווחים) היא דוקא רצענות, ובגלל שלא פירשו זאת, הם הפסידו.

טענה נוספת שמעלה שם הרא"ש לזכותו של ראובן היא שאין זה הגיוני מבחינת הדין שהם יעשו לעצמם בעבודתם (לא יתחלקו אתו במה שיעשו) והוא יטרח בעבודתו, ויתן להם מהרווחים, וימות ברעב... אלא מסיק שם הרא"ש שכל רווחי מלאכת העיבוד הם לראובן עצמו.

כיצד א"כ נראה מהרא"ש שהוא סובר כראב"ד?

הפרישה (ס"ק ה) ביאר זאת כך: הרי הרא"ש כתב שהטענה הראשונה נגד שני השותפים האחרים היא כך: "אם היה בדעתם להתייחס רק למלאכת הרצענות בלבד, הרי היה להן לפרש זאת, שהרי דרך האדם היא להשתדל לעבוד בכל מלאכת אומנות שהוא יודע (והיה עליהם לקחת בחשבון שמא משהו מהם יעסוק גם בעבודה נוספת וירווח בה), לפיכך היה להם לפרש שמלאכת ידם שעליה הם התכוונו (שבה לא חולקים את הרווחים) היא דוקא רצענות, ובגלל שלא פירשו זאת, הם הפסידו".

ולכאורה, משמע מדבריו שאם היו שני השותפין האחרים מפרשים מראש שגם מלאכת עיבוד העורות היא בכלל השותפות, הם היו צודקים בדין, והיה ראובן צריך להשתתף עמם ברווחים אלו. ולכאורה, מדוע יצטרך ראובן לשלם להם (אם פרשו), הרי הוא יכול לטעון "טאני חוזר בי משותפות זו ברווחים של עיבוד העורות", שהרי ההסכם הזה היה רק תנאי של דיבור, והרי זהו דבר שלא בא לעולם שלא חלה בו השתתפות?

אלא מתוך שראובן לא יכול לומר זאת, מוכח שסבר הרא"ש כראב"ד, שהתנאי הזה בין האומנים מועיל אפי' בלא קנין (ואין חיסרון של דבר שלא בא לעולם, שהרי גופם בעולם), ומוכח שסבר הרא"ש כשיטת הראב"ד בזה.

בשיעור הבא נחל בהבאת פסק השו"ע והרמ"א בסעיפים הראשונים בסימן זה.

שאלות חזרה

1. האם שותפות מתקיימת בדיבור בלבד?

אין השיתוף נגמר בדיבור, דהיינו שאם רק אמרו "בואו ונשתתף יחד בכך וכך", אין זה גורם שלא יוכלו לחזור בהם מהשותפות. אין השותפות מתקיימת אלא בקנין בין הצדדים.

2. האם ניתן להשתתף במטבעות בקנין סודר בלבד?

לא. המטבע (שותפות במטבעות) אינו נקנה בקנין (שהרי מטבע אינו נקנה בקנין סודר), ואפילו אם קנו (בסודר) מיד שניהם שיביא כל אחד מעותיו, וישתתפו בהם, וכתבו שטר על זה והעידו עדים אינו מועיל (שהרי אין זה סוג הקנין המועיל במטבעות).

3. כיצד כן משתתפין במטבעות?

כדי לבצע שותפות במטבעות צריך שיביא כל אחד את מעותיו, ויטילו שניהם את המטבעות של השותפות לכיס אחד (שק אחד) ויגביהו שניהם את הכיס (ויקנו את השותפות בקנין הגבהה, שהוא כן מועיל ביחס למטבעות).

4. האם צריך דווקא שיתערב הממון שבכיס?

בשאלה זו חלוקים בעל העיטור והר"ף. דעת בעל העיטור היא שלמרות שלא התערב ממון השיתוף זה עם זה, הרי זה כבר שותפות, והרווחים יתחלקו בין שניהם. ואולם, הר"ף חולק על העיטור וסובר שכדי שזו תהיה שותפות צריך דווקא ששניהם יטילו את המטבעות לכיס יחדיו, והתערבו המעות אלו עם אלו, ואם לא התערבו, אין זו עדיין שותפות ע"פ ההלכה.

5. האם דווקא הטלה לכיס או משיכה זהו הקנין הנעשה במטבעות?

לא. אפילו לא עשו משיכה, אלא נשתתפו במטבעות סתם והתחילו לישא וליתן בעסק השותפות, לקנות או למכור, זוהי גם דרך שמועילה כדי להיות שותפין בעסק המטבעות.

6. כיצד עושים שותפות בשאר מטלטלין?

כיון שקנו מידם (בסודר) שזה יביא חביתו של יין וזה כדו של דבש, הרי בזה הם נעשו שותפין בהן, וכן אם עירבו פירותיהן (כדוגמת שותפות במעות) או ששכרו מקום בשותפות, והניח זה חביתו וזה כדו שנשתתפו בהן, הרי אלו שותפין.

7. כדי ליצור שותפות, האם צריך גם הגבהה וגם הטלה לכיס?

ביחס למטבעות, כיון שאין הרווחים שיהיו מגיעים מהמטבע עצמה, אלא רק מהרווחים שיצאו מהסחורה בה, ממילא אין מועילה פעולת ההטלה לשק של המטבע עצמה, וצריך לעשות פעולת היכר נוספת, הגבהה, כדי שיהיה ניכר שהשתתפו במעות אלו. אך ביחס לשאר מוצרים, כגון פירות, שהרוח הוא מהפירות עצמם, מספיק לנו ההיכר שישנו בעירוב הפירות עצמם (ב"ח).

8. כיצד עושים שותפות על רווחי עבודה. כגון שני חייטים שרוצים לעשות ביניהם הסכם שכל הרווחים החודשיים שלהם יתחלקו בשווה בין שניהם. כיצד מתבצעת שותפות מעין זו?

הרמב"ם סבר שהאומנין שנשתתפו לאומנותם (בעלי מלאכה), אף ע"פ שקנו מידם (בסודר), עדיין אינן שותפין. משום שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כיצד כן יוכלו להשתתף? אם הם היו קונים בגדים מממון עצמם, ותופרים אותם, ומוכרים, ולוקחים השתי והערב (חוטי התפירה) במעות שלהם, ואורגין ומוכרין, והם השתתפו בממון שבו הם קונים את החוטים והמוצרים, הרי אלו שותפין, וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ומשאן ומתנן, הרי זה לאמצע, ויתחלק בין שניהם (השותפות אינה רק על הרווחים, אלא ממש על אותן הממון שהם כבר הצליחו להשיג, ובממון ניתן לכשות שותפות, וממילא הם יתחלקו אחר כך ברווחים).

9. מהי שיטת הראב"ד ביחס להנ"ל?

הראב"ד חלק על **הרמב"ם**. לדעתו, אדם יכול להקנות עצמו בקנין, ואין בזה חיסרון של דבר שלא בא לעולם (יכול לשעבד את עצמו לטובת התחייבותו לחלק עם חברו את הרווחים. זאת משום שהגוף המתחייב, שהוא האדם עצמו, הרי הוא כן בעולם).

10. מהי עמדתו של הרא"ש במחלוקת זו שבין הרמב"ם לראב"ד, הוכח?

הרא"ש סבר כראב"ד, וכן מובא בטור. הראיה לכך היא (ע"פ הפרישה) שמשמע מדבריו של הרא"ש שאם היו שני השותפין האחרים (בסיפור המובא ברא"ש) מפרשים מראש

הלכות דינות/שותפין חושן משפט סימן קעו סעיף א / שיעור 01

שגם מלאכת עיבוד העורות היא בכלל השותפות, הם היו צודקים בדין, והיה ראובן צריך להשתתף עמם ברווחים אלו. ולכאורה, מדוע יצטרך ראובן לשלם להם (אם פרשו), הרי הוא יכול לטעון "טאני חוזר בי משותפות זו ברווחים של עיבוד העורות", שהרי ההסכם הזה היה רק תנאי של דיבור, והרי זהו דבר שלא בא לעולם שלא חלה בו השתתפות? אלא מתוך שראובן לא יכול לומר זאת, מוכח שבבר הרא"ש כראב"ד, שהתנאי הזה בין האומנים מועיל אפי' בלא קנין (ואין חיסרון של דבר שלא בא לעולם, שהרי גופם בעולם), ומוכח שבבר הרא"ש כשיטת הראב"ד בזה.

